

GYURIS GYÖRGY

Elhunyt Szeged krónikása

„Mióta nevem írásom alatt nyomtatásban megjelent, szinte minden betűm Szeged ügyét szolgálta.”¹

A „legszőgedibb szőgedi”-nek nevezett Bálint Sándor epitheton ornansa után a gyakran „legszőregibb szőgedinek” emlegetett Péter László professzor emeritus 2019. július 28-án elhunyt, és augusztus 15-én helyezték örök nyugalomra a szőregi temetőben.

Pályakezddés

Bár 1926. január 21-én Jánoshalmán született, mindig szeretettel emlékezett Emmike tanító-nőre, Kasznár Tóth Emmára, aki a Mindszenti iskola első osztályában írni-olvasni tanította. De már az elemi iskolát is Szőregen fejezte be, 1935-ben. Édesapja ugyanis rendőr volt, akit újra és újra áthelyeztek. A szegedi Baross Gábor Gyakorló Gimnáziumban érettségizett 1943-ban, és ez év őszén beiratkozott a szegedi tudományegyetem bölcsészettudományi karára, ahol 1948-ban magyar, latin és filozófia tárgyakból középiskolai tanári oklevelet szerzett. De már ez előtt egy évvel doktorált nyelvjárástanból, melléktárgyai a néprajz és az irodalom voltak. Nyelvészeti irányú érdeklődése tette lehetővé, hogy 1945-től díjtalan gyakornokként, 1946 őszétől pedig demonstrátorként dolgozhatott az egyetem magyar nyelvészeti intézetében. De ezzel nem érte be, még az 1940-es években kollégiumi nevelőtanár, majd igazgató, valamint alma materében, a Baross gimnáziumban óraadó tanár is volt.

Mindent összevetve, csodálatosan indult pályafutása. Hiszen munkahelyei mellett 1950-ig Apró Ferenc bibliográfiája² szerint már 258 közleménye jelent meg, bizony egy 24 esztendő fiatalától ez már igen jelentős publikációs tevékenység. Első közleménye a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség politikai és kulturális hetilapjában, az Utunk 6. számában jelent meg *Néhány szó a demokráciáról* címmel, 1945. április 4-én. Aligha tudta, hogy ez a dátum lesz 44 éven keresztül Magyarország „felszabadulásának” napja. A témaválasztás mutatja, hogy korának politikai kérdései igencsak izgatták a fiatal egyetemistát.

Politikai érdeklődése a Nemzeti Parasztpárt felé terelte. Így lett az NPP szegedi lapjának, a Szegedi Friss Újságnak szinte hetenkénti cikkírója. Publikációi nemcsak politikai indíttatásúak voltak, hanem többségükben közéleti témájúak.

Ekkoriban készült további írásaiban azonban választott leendő hivatásához is hú maradt, hiszen az Ethnographia, a Magyar Nyelvőr és a Magyarosan című folyóiratokban jelentek meg néprajzi és néprajzi publikációi.

¹ Péter László [a továbbiakban: PL]: *Szegedi örökség*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983. Fülszöveg

² Apró Ferenc: *Péter László munkássága*. Bibliográfia. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1986. 353.

A folyóirat-teremtő

De sem Péter Lászlót, sem az egyetemi ifjúságot nem elégtették ki a háborús újjáépítéskor igencsak mostoha publikációs lehetőségek. Az Utunk már indulásának évében megszűnt. Az ugyancsak 1945-ben indult, helyi kiadású *Időnk* című „délmagyarországi művészeti folyóirat” is megszűnt 1947 tavaszán. Így a néhány szakfolyóiraton kívül nem volt lehetőség jelentősebb publikációk közzétételére. De itt hadd idézzem Öt, magát: „A kezdetek itt is a »szájhagyomány« kódébe vesznek; annyi azonban bizonyos, hogy az egyetemi ifjúság körében terjedtek először a folyóirat-indítás tervei. Eleintén a Délvidéki Szemle újjáalakításáról tervezgettünk, persze más címmel, haladó tartalommal. Nem elsősorban szépirodalmi folyóiratra gondoltunk tehát akkor, inkább olyanra, mint az egyetembarátok említett népszerű tudományos folyóirata volt, főként helyismereti jelleggel, Szeged és Dél-Magyarország kultúrájának szemmel tartója és ápolója. Alföldi Szemle volt az első cím, melyet az egyetemi ifjúság nevében, mint a Szegedi Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szabad Szakszervezetének elnöke 1946. április 10-én kelt *Egy folyóirat terve* című beadványomban javasoltam Purjesz Béla rektornak.”³

Nem egészen e terv szerint, de 1946 szeptemberében megjelent az első, Péter László teremtette és szerkesztette lap, *Egyetemi Élet* címmel. Ám sajnos már e szám nyomtatási költségével is adós maradt a szívesen mecénáskodó Ablaka Györgynek. Így a folytatás elmaradt, gondolom Péter László nem különösen nagy bánatára.

Ám a publikálási lehetőség megteremtésének igénye továbbra sem hagyta nyugodni. A sikertelen lapalapítás után megalakult a Kálmány Lajos Kör, melynek Péter László ismét csak zászlóvivője volt. A Körrel szóló ismertetésében⁴ úgy határozta meg feladatát, hogy a népiséget kell kutatnia tudományos alapon, valamint az eredményeket népszerűsíteni és terjesztetni. Ebben szerepelt falujárás, irodalmi rendezvény, vitadélután, szabadegyetemi előadás, ám mindez nem nélkülözheti – véleménye szerint – egy időszaki kiadvány megjelentetését.

Ebben tudott segíteni a Kör tagja, Seres József (1910–1984), Szeged szabadművelődési felügyelőhelyettese, majd felügyelője. A Szabadfelügyelőségi Tanács 1947. január 22-i ülésén sikerült elfogadtatni a folyóirat megindítását a Tanács kiadásában, az egyetem és az irodalmi társaságok bevonásával. A leendő periodika nevére nagy vita alakult ki, de végül „a Juhász Gyula lírájával”⁵ megtámogatott javaslatom: a *Tiszatáj* győzedelmeskedett” – írta visszaemlékezésében Péter László⁶, aki így máig a keresztapja folyóiratunknak.

Ám ezzel még nem jelent meg az első szám, hiszen csak ekkor kezdődött meg a kiadás megszervezése. Ennek oroszlánrészét is Péter László vállalta magára, szaladgált, hogy méltó főszerkesztőt találjon, telefonálgatott a kéziratokért, hangolta össze a szegedi kulturális intézmények koalíciójaként létrejövő szerkesztőbizottságot. Mellette még Seres Józsefet, Ertsey Pétert (1921–1971) és Lőkös (Laszgallner) Zoltánt (1925–1999) kell megemlítenünk az új szegedi folyóirat létrehívóiként, melynek első száma 1947. március 8-án, szombaton jelent meg.

Fontosnak tartom, hogy Péter László milyen tartalommal kívánta megtölteni a *Tiszatáj*at. Az 1947. márciusi, 1. szám Rovás rovatában név nélkül fogalmazta meg szerkesztői elveit:

³ PL: *Az indulás*, In PL: *Szegedi örökség*, 118.

⁴ PL: *A Kálmány Lajos Kör*, In *Tiszatáj*, 1. évf. 1. sz. (1947. március), 15–32.

⁵ *Az Üdvözlét Tömörkénynek* című vers két sorára utalva: „Emlékek holdvilágos ablakán át / Nézem a messzi, áldott Tisza táját.”

⁶ PL: *Az indulás*, In PL: *Szegedi örökség*, 120.

„...a sajátos regionális színeket kihangsúlyozó, de ugyanakkor az egész magyarsághoz, az egész magyarságról és Európáról szóló tájkultúrák hívei vagyunk. Folyóiratunk is így véli igazi földadatát betölteni, ha nem Szegeden szerkesztett akármilyen folyóirat lesz, hanem a táji hivatást öntudatosan vállalva, szűri magán keresztül a világot, Európát és a magyarságot!”⁷ Ez az elv azután végigvonul egész életén, életművén: a helyi értékeket mindig az európaiságba, az összemberi kincsek közé helyezve lemérni.

Ugyanakkor azt is tudni kell, hogy a folyóirat első évében Péter László csak szürke emnenciásként irányította Ertsey Péter mellett a szerkesztőségi munkát. A második évben pedig már a rákosista politika egyeduralmi törekvése kisajátította a Tiszatájat. Még egyszer, az 1956. évi októberi (10. évf. 5.) szám szerkesztőbizottságában találjuk nevét. De be kell valla-nunk, hogy a Tiszatáj rövid időn belül „irodalmi folyóirattá” vált, amint mai alcíme is jelzi, majd országos lappá is, és ez nem felelt meg az ő „tájkultúrá” elképzeléseinek. Ettől függetlenül gyakran kihasználta a periodika publikációs lehetőségeit. Ha mondandója volt, dicsérte, korholta a lap egyes számait vagy szerkesztési elveit – gondolatban sohasem tagadta meg a közösséget életének egyik korai szülöttével. Aligha tévedek nagyot, ha azt írom, hogy egyik legkedveltebb eredményével.

Hányódás

Klemm Imre professzor vezetésével demonstrátorként dolgozott az egyetemen a magyar nyelvészeti intézetben 1946. szeptember 1-től. Ezt a megbízatást évente újítták meg, ám 1950 januárjában nem történt semmi, februárban már fizetést sem kapott, sőt a januárit is vissza kellett térítenie. Kérdezősködött, levelezett, de sehonnan sem kapott egyenes választ. Ekkor született aforizmája: „Nehéz megkülönböztetni az elmebetegség néhány fajtáját – az üldözési mániát – »a nehéz emberek« sérelmeikért folytatott kitartó, elszánt igazságkeresés-től. Talán lehetetlen is. De ami a világot előrevitte, »az mind ilyen őrüles«!” De sokszor eszébe juthatott ez hányatott életpályája során!

Végül júniusban szembesítették bevádolójával, aki amiatt jelentette föl, hogy beugrató kérdésére Lenint nagyobb jelentőségű személyiségnek mondotta, mint Sztálint, akit lebecsült. Nos, a vád: titóista, az egyetemen nem dolgozhat. A Csongrád megyei tanács oktatási alosztálya 1950. december 6-i levele szerint „jelenleg sem középiskolában, sem általános iskolában nem áll módomban alkalmazni”.

Még szerencse, hogy a szakfolyóiratok hasábjairól nem tiltották ki, mert ebben az évben másutt nem is jelent meg, de az Ethnographia, az Irodalomtörténet, a Magyar Nyelv és a Magyar Nyelvőr közölte írásait.

Ortutay Gyulával (1910–1978) való személyes ismeretsége révén, aki a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának elnöke volt, nevezték ki 1950. december 1-jével Karcag-ra egyszemélyes múzeumigazgatónak.⁸

Nem tudom milyen lélekkel került 11 havi munkanélküliség után az általa alighanem ismeretlen városba úgy, hogy ő volt az első „muzeológus” Karcagon. Ám nem sokáig gondolkodott, tolla sem tétlenkedett, és már január 17-én közölte fölhívását a Szolnok Megyei Néplap:

⁷ *Decentralizált kultúra – tájkultúra*, In Tiszatáj, 1. évf. 1. sz. 1947. március, 52.

⁸ Vö. PL: *Nem én loptam el a villanykörtét*, In PL: *Mindörökké Szeged*. Argumentum, Budapest, 1997. 533–540.

Segítsék újjászervezni a dolgozók a karcagi Nagykun Múzeumot! címmel. Milyen jól jött most, hogy az egyetemen Bálint Sándor előadásain megismerkedett a néprajz alapelemeivel is. Így aztán egy év sem telt el, és megnyílt az állandó kiállítás. „1950 decemberében került Szegedről Karcagra az irodalomtörténész Péter László, aki meggyorsította az intézmény újjászervezését, amely ekkor született újjá. A múzeum az ő javaslatára vette fel Györffy István nevét. Györffy halálának 12. évfordulóján, 1951. október 4-én megnyílhatott a nagykun-sági népele-tet két teremben bemutató első állandó néprajzi kiállítás. A pásztorélet, a földművelés, a vise-let, a konyha eszközei mellett a közönség megtekinthette néhány kismesterség eszközeit, tárgyait is.”⁹

Nem tudta megtagadni önmagát, buzgott benne mindig a tettvágy, az alkotókészség. Ha muzeológus lett, ám legyen muzeológus! Az ott tartózkodása alatt a Múzeumi Híradó három cikkét is közli muzeológiai témakörben.

1952. március 1-jével a múzeumi központ visszahelyezte Csongrád megyébe: most a ma-kói múzeum vezetője lett hasonló körülmények között, viszont jóval több gyakorlattal fogott hozzá a munkához. Március 30-án már közölte a Viharsarok című megyei lap, hogy *József Attila kéziratait, emléktárgyait gyűjti a makói múzeum*. Április 10-én jelenti be a sajtó, hogy *Megkezdődik Makó műemléki és városképi vizsgálata*. De foglalkozott a makói hagymater-mesztéssel, Juhász Gyula, Móra Ferenc makói emlékeivel és minden egyéb-bel, ami csak érin-tette a város életét.

Ekkorra már kiszabadult a megalázás, a munkanélküliség beszűkült légköréből, és 1952-ben 37 cikke, közleménye jelent meg a napi sajtóban és a folyóiratokban. A Tiszatáj nyári száma közölte *A makói múzeum József Attila-kéziratai* című tanulmányát.¹⁰ Az írásból több példányt nyomtatott, borítóval láttatta el és megjelent *A makói múzeumi füzetek* 1. száma.

Ha folyóiratot nem lehetett kiadni, füzetsorozattal tette lehetővé a publikációk folyama-tos megjelentetését. A makói múzeum élén töltött három éve alatt három füzetet adott ki,¹¹ de az elvetett mag szárba szökken, ma már 120 füzetből áll a sorozat.

A karcagi évek óta foglalkoztatta a kényszerűségből vállalt muzeológia, a makói évek alatt a múzeumi gyűjtésnek minden területre való kiterjesztése vonzotta, de a gazdag irodalmi ha-gyomány, Espersit János, József Attila, Juhász Gyula, Móra Ferenc és Makó irodalmának föltá-ratlan emlékei egyre inkább az irodalom, az irodalomtörténet földolgozásához vonzották. A magyar nyelv és nyelvtörténet, a folklór és a néprajz többi ága mellett egyre markánsabban került érdeklődésének homlokterébe az irodalomtörténet.

Újabb tudományágak

Úgy tűnt, hogy lassan rendeződik élete, a mindenható politika már nem irányítja ismeretlen és rögzös utakra. 1954-ben visszatérhetett Szegedre az egyetemi könyvtár bibliográfiai cso-portjába, majd 1957. január 1-jével visszahelyezték a bölcsészkarra. Az Irodalomtörténeti In-tézetben Baróti Dezső (1911–1994) egyetemi tanár, rektor vezetésével a Juhász Gyula kriti-

⁹ Nagy Molnár Miklós: A karcagi Györffy István Nagykun Múzeum története, Ld. www.karcagimuzeum.hu/files/muzeumtortenet.pdf

¹⁰ Tiszatáj, 6. évf. 2. sz. 1952. nyár, 105–113.

¹¹ 2. PL: Az ő-zés kérdéséhez. 1952. 20 p. Kny. Magyar Nyelvjárások. 1. köt. Debrecen, 1952. 118–135.; 3. PL: Juhász Gyula elfelejtett makói verseiből. 1953. 14 p. Kny. Tiszatáj, 7. évf. 4. sz. 1953. tél, 193–204.

kai kiadás előkészítő munkáiban vett részt, de nem sokáig. Ugyanez év március 12-én letartóztatták a Szeged Népe 1956. november 4-i számában megjelent *Humanizmust, demokráciát!* című cikkéért.¹² Emiatt az egyetem július 27-ével elbocsátotta. Majd ugyanezért a Csongrád Megyei Bíróság november 19-én izgatás vádjával nyolc hónapra ítélte. Bár a Legfelsőbb Bíróság 1958. augusztus 4-én fölmentette e vád alól, az egyetem többé nem kívánta alkalmazni. A rehabilitációt sem siették el, csak 1989. december 21-én mentesítették a bírósági eljárás következményeitől.

Jellemző, hogy a kéziratban 1958-ban benyújtott kandidátusi értekezését csupán annak megjelenése¹³ után fogadták el, így csak 1968-ban lett kandidátus. 1972-ben a doktori értekezését szeretne volna benyújtani, de kérését az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága elutasította.

Szerencsére a Magyar Tudományos Akadémia által folyósított célhitelből folytatni tudta a Juhász Gyula kritikai kiadás előkészítését, amely teljesen reá maradt, hiszen Baróti Dezsőt is letartóztatták. Ám a célhitel 1961 közepére elapadt, emiatt a Somogyi-könyvtárban kapott alkalmazást 1961. július 1-jével. A költeményeket tartalmazó első három kötet sajtó alá rendezése Ilia Mihállyal együttműködve lényegében elkészült, és az Akadémiai Nyomdában várta fizikai megtestesülését, melyre 1963 tavaszán¹⁴ került sor. És ez valami egészen új érdeklődésre vet éles fényt. Bár 1954-ben már megjelent egy 13 oldalas tanulmánya a *József Attila-textológiáról*¹⁵, az igazi megmérettetést a Juhász kritikai kiadás versei jelentették. Itt munkálták ki Ilia Mihállyal a textológiának azokat az ismérveit, amelyek túlmutattak a klasszikusok szövegkiadásának Magyar Tudományos Akadémia szabályozta irányelvein.

Tolnai Gábor 17 oldalas tanulmányt szentelt a trilógiának, amelyet a hiteles szerzői szövegek helyreállításának, a szövegkiadások igen jelentős új állomásának tart: „E kitűnő kiadás helyes szövegközléseivel, a versek keletkezésének, időrendjének megállapításával a filológiai problémák egész sorát maga oldotta meg és egyúttal megadja a lehetőséget a további kutatások számára.”¹⁶

Az itt kialakított elvek alapján állította össze 1988-ban az *Irodalmi szövegek kritikai kiadásának szabályzatát* az MTA textológiai bizottságának – melynek tagja is volt – közreműködésével. Ennek elkészítéséhez azonban a Juhász Gyula kritikai kiadás gondozása mellett nagy segítséget nyújtottak a textológiai szemináriumai is: az újvidéki egyetemen 1973-ban, 1980-ban és 1986-ban, a szegedi egyetemen 1978-ban, 1980-ban és 1983-ban tartott előadássorozatot textológiáról.

¹² PL: 1956 előtt, alatt, után. Belvedere Meridionale, Szeged, 2006, 23–24.

¹³ PL: *Juhász Gyula a forradalmakban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. 340 p. (Irodalom – szocializmus)

¹⁴ *Juhász Gyula összes művei*. Szerk. Péter László. Versek 1–3. köt. Sajtó alá rend. Ilia Mihály és Péter László. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963. 534, 611, 510 p.

¹⁵ Péter László: *József Attila-textológia*, In *Irodalomtörténet*, 42. évf. 3. sz. 1954, 347–359. (Adatok és adalékok)

¹⁶ Tolnai Gábor: *Juhász Gyula problémák. A Juhász kritikai kiadás margójára*, In *Irodalomtörténeti Közlemények*, 70. évf. 5/6. sz. 1966, 530.

A Somogyi-könyvtárban

1961. július 1-jével tudományos könyvtárosi besorolással került a Városi Somogyi-könyvtárba. Majd 1962-ben a könyvtárosi kulcsszámok változásával már tudományos munkatársként dolgozott. Kutatóidőt kapott a Juhász Gyula kritikai kiadással összefüggő befejező munkákra, majd pedig szegedi tárgyú cikkei, tanulmányai megalkotására. Örömmel vállalta föl a könyvtár népszerűsítését, kiadványainak szerkesztését, nyomdai kivitelezésének korrektúráit stb. Újra megélné a publikációs tevékenysége, ekkor döntően szegedi témák uralják a Délmagyarországon, az Élet és Irodalomban, Tiszatájban, a szegedi irodalmi Actában, az Ethnographiában, az Irodalomtörténeti Közleményekben megjelent írásait. Témái? Juhász Gyula, Mórá Ferenc, Tömörkény István, de a vásárhelyi Espersit János, a makói Csonka János, sőt a szegedi Juhász Gyula Művelődési Otthon, az egykori belvárosi kaszinó 70 éves évfordulója, a II. József korabeli térképek kiadásának szükségessége... és így tovább.

Én személy szerint azt hiszem, hogy a kezdeti idegenségek után jól érezte magát a Somogyi-könyvtárban. Bár gályapadnak tartotta – gyakran emlegette Németh László aforizmáját: „gályapadból laboratóriumot” –, mégis ebben a laboratóriumban aranycsinálás folyt, amit csak szeretettel lehetett csinálni.

Egy darabig a könyvtár tájékoztató szolgálatának a vezetője is volt, de aztán szinte kizárólag helyismerettel, helytörténettel foglalkozott, a könyvtár kiadványait szerkesztette, írta. 1963-ban átvette a Somogyi-könyvtári Híradó szerkesztését, amit módszertani lapból kulturális fórummá alakított. Már a 3-4. számban napvilágot látott Péter László írása: *A tudományos munka lehetőségei könyvtárunkban*¹⁷ címmel. Hiszen a könyvtárban már nem volt egyedül, másokat is ösztönözhetett a kutatásra, a publikálásra. „A Somogyi-könyvtárnak a helyi művelődéstörténet, várostörténet, irodalomtörténet, a munkásmozgalom története stb. kutatásában ma is föladatai vannak. A hagyományon kívül erre kötelezi gyűjteményének sajátos jellege is. A helyi kiadású műveket gazdagon tartalmazó raktára, a szegedi lapokat, időszaki kiadványokat őrző hírlaptára, helytörténeti gyűjteménye predestinálja dolgozóit, hogy aknázzák ki őket a tudományos kutatás és a közművelődés céljaira egyaránt.”¹⁸

Maga természetesen példát is mutatott. A helyi állományhoz való korlátlan hozzáférés biztos alapot adott szerteágazó érdeklődésének, különösen periodikagyűjteménye által. Ilyet még az egyetemi könyvtárban sem talált. Kiaknázza a hírlaptár lehetőségeit. Szisztematikusan átlapozta a Szegedi Híradó, a Szegedi Napló, a Szeged és Vidéke, a Szegedi Friss Újság, a Délmagyarország lapszámain. Az általa érdeklődésre számot tartó cikkekről rövid följegyzést készített katalóguscédulán. Ez a nyolcvanas évekre már 4 folyóméternyi cédulatömeget jelentett, mely hatalmas segítséget jelentett egész további élete folyamán. Szinte bármilyen témában dolgozott is, vissza tudott nyúlni a XIX. században megjelent cikkekre. Így lett nyelvészből, muzeológusból bibliográfus, könyvtáros, művelődéstörténész és még ki tudja mi. Ennek meg is lett az eredménye, hiszen a Somogyi-könyvtárban töltött közel negyedszázad alatt, 1961. július 1-je és nyugdíjazása, 1986. április 15-e között 1626 közleménye (cikkek, tanulmányok, könyvek) jelent meg. Igazán nem volt terméketlen az itteni élete.

Könyvtári munkájának második évében, 1962. márc. 25-től megindította heti rendszerességgel a *Szeged a hazai lapokban* című bibliográfiai közleményt a Délmagyarországon;

¹⁷ PL: *A tudományos munka lehetőségei könyvtárunkban*, In SkH, 2. évf. 3/4. sz. 1963. november, 28–29.

¹⁸ I. m., 29.

végül 1992. április 28-ával, az 1992/17. számmal szűnt meg a helyi napilap ezen Péter László által kezdeményezett rovata a privatizáció következményeként.

A tudós és tudományszervező

Nem hagyta cserben a Somogyi-könyvtári Híradót sem. Amikor 1966 szeptemberében, kétévi betegállomány után visszatért munkahelyére, tüstént megszerkesztette a Somogyi-könyvtári Híradó 1965–1966. év összevont 4–5. évfolyamát. Sikerült is gazdag tartalommal megjelentetni: Tömörkény István, Kálmány Lajos, Reizner János, Csáky József nevével találkozunk, a szegedi festőmunkások és Dugonics András könyvtára, az egyetemi és Somogyi-könyvtár egyesítésének terve, a Somogyi-könyvtár Közművelődési Palotába költözése, mind-mind túlmutat a munkatársi tájékoztató tartalmán.

Már 1946–47-ben is az volt az elképzelése a Tiszatájról, hogy helyismereti, helytörténeti tudományos folyóirat legyen, most két évtized múltával ugyancsak ez a törekvés mozgatta, még ha csak gyűszűnyi méreteken is.

A másik nagyon fontos eredménye, hogy sikerült fölkeltenie a könyvtár munkatársaiban az érdeklődést a (tudományos) kutatás iránt. Bakos Lászlóné a francia megszálláskor működő cenzúráról közölt cikket, Dinnyésné Stéhli István hagyatékát dolgozta fel, Kakuszi Jánosné Drahos István grafikusról írt, és így tovább. Egyre-másra közölte a Híradó a különböző jelentős művek névmutatóit, melynek elkészítésére is sikerült rávenni a könyvtárosokat.

De sikerült megszólítani a könyvtáron kívüli kutatókat is, pl. Lőkös Zoltán hírlapíró, Csongor Győző (1915–1997) muzeológust, Oltvai Ferenc (1910–1999) levéltárost és még sok másokat. Így bővült egyre tovább a Híradó, 1973-tól pedig a Somogyi-könyvtári Műhely tartalma a szegedi témájú írásokkal. A névváltoztatás már hűen kifejezi a szerkesztő törekvését: vegyes tematikájú, de Szegedhez köthető dolgozatok és könyvtári tájékoztató kiadványok ismertetéseinek megjelentetése.

Elfogadták a könyvtári munkatársak is, akiket folytonosan animált, hogy kutassanak, írjanak: itt a publikálási lehetőség! Igazi tudományszervező volt. Soha nem volt féltékeny más kutatására, csak akkor haragudott, ha valaki egy témát nem dolgozott igazán föl, csak „belemaszatolt”. Apró Ferenc írja bibliográfiájának bevezetőjében, hogy „sokan vagyunk, akik mesterünknek tiszteljük alkotói igényességéért, adatainak sebezhetetlenségéért, szép magyarságáért, kutatói szívósságáért és filológiai remekléseiért. Könyvtári szobája a helytörténeti kutatás központja. Nincs nap, hogy néhányan ne keressék föl tanácsért, útbaigazításért, bátorító szóért.”¹⁹

Nem véletlen, hogy amikor Tóth Bélának, a Somogyi-könyvtár akkori igazgatójának sikerült elűtteni 1974-75-ben a Szeged-monográfia megjelentetésének gondolatát, a főszerkesztő posztjára Péter Lászlót jelölte. Ő a szokásos energiával el is kezdte a szervezést. Kiadott egy 16 oldalas füzetet: *Útmutató a Szeged történeti monográfiája munkatársainak*²⁰ címmel. Velem is összeállított egy alapvető bibliográfiát.²¹ Ám egyetemi rosszakarói és a pártbizottság vezetői nem felejtették el, hogy hányszor jelentetett meg helyreigazításokat, a hiva-

¹⁹ Apró Ferenc i. m., 3.

²⁰ Somogyi-könyvtár, Szeged, 1976. 16 p.

²¹ Gyuris György: *Száz írás Szegedről*. Válogatott bibliográfia a Szeged története munkatársai számára. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1978. 15 p.

talos történetírással vitázó írásokat. Péter Lászlóra közvetlenül nem lehettek hatással, helyette újra és újra az intézmény igazgatóját, Tóth Bélát citálták a Magyar Szocialista Munkáspárt Csongrád Megyei vagy Szeged Városi Bizottságára. Tóth Béla azonban minden alkalommal megvédte munkatársát, mert tudta, hogy Péter László csak a hibás vagy pontatlan adatokat, a téves eszmefuttatásokat helyesbítette. Ennek ellenére, amikor végre ténylegesen megindult a monográfia elkészítése, már mások álltak a szerkesztőség élén.

Nem kapta meg a szőregi monográfia²² szerkesztői tisztét sem. De nem tudta szó nélkül hagyni e kötet hibáit sem: 28 oldalas kiegészítést – hibajegyzéket²³ írt okulásul.

A monográfiák szerkesztéséből való „kigolyózása” azonban nagy sebet ejtett tudósi önértetén, még a szerkesztőbizottságba sem kerülhetett be. Publikálási kedvét azonban ez sem szegte, évente 40-50 cikke, tanulmánya jelent meg. Önálló kiadványokat is sikerült kiadni, kiadatni. 1974-ben jelentek meg a *Szeged irodalmi emlékhelyei*,²⁴ a *Szeged utcanevei*²⁵ című alapvető kötetei.

A bibliográfus

„Érdeklődésem korábbi szétszórtsága és életem alakulása egyaránt oka volt, hogy egy időben némiképpen a nyelvtudomány munkásának is tarthattam magam. Amikor aztán a második tényező folytán könyvtárossá lettem, természetesnek tűnt, hogy tájékozottságomat új körülményeim közt is hasznosítsam. S minthogy mindez mellett régtől fogva a genius loci is ihletett, elhatároztam három szegedi nyelvész, három kitűnő professzor életművének bibliográfiai föltárását.”²⁶ Így adta közre Mészöly Gedeon, Klemm Imre Antal és Csefkó Gyulának biobibliográfiáját. Mindhárom életmű-bibliográfia időrendi szerkesztésű. A bibliográfia tételeit a publikációk megjelenésének időrendjében helyezte el. Szokatlan volt ez a szerkesztési elv, hiszen az korábbi, évtizedes gyakorlat szerint a bibliográfiai tételeket a tárgyak szerint osztották külön-külön fejezetekbe. Így a repertóriumhoz, bibliográfiához csak egy betűrendes névmutató járult.

Ám a kronologikus szerkezet egyik előnye, hogy jelentős rövidítést tesz lehetővé. Elmarad pl. az évszám állandó ismétlése.

Második előnye, hogy elmaradt a tárgyi besorolások örökös bizonytalansága. A kronológia mechanikussága kizárt minden ilyen kétséget. Ám ez nem tartalom nélküli gépiesség.

Ugyanis az időrendi repertórium, bibliográfia harmadik nagy előnye éppen szerkezetében rejlik: föltárja, tükrözi a folyóirat, az életmű fejlődését. A repertóriumok esetében a gyakorlott szakember számára már ez a – Péter László használta Karinthy-kifejezéssel élve – „zanzásított” folyóirat is szinte pótolja az eredetit. Figyelemmel kísérheti a szerzők megjelenésének gyakoriságát, a témaválasztásban bekövetkezett fordulatot, észlelheti a szerkesztő személyének megváltozásakor megjelenő új gondolkodású irányítás hatását stb.

²² *Szőreg és népe*. Tanulmányok. Szerk. Hegyi András. Városi Tanács, Szeged, 1977. 403 p., 90 t., ill.

²³ PL: *Egy falumonográfia tanulságai*. *Szőreg*, In Levéltári Szemle, 29. évf. 3. sz. 1979, 447–474. – Kny. is: *Szőreg monográfiájához* címmel.

²⁴ Szeged Megyei Város Tanácsa, Szeged, 1974. 174 p.

²⁵ Szeged Megyei Város Tanácsa, Szeged, 1974. 390 p., 1 térk.

²⁶ PL: *Csefkó Gyula munkássága*. Bibliográfia, In Néprajz és Nyelvtudomány. 5–6. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 1962., 95.: ill. (Acta Universitatis Szegediensis. Sectio Ethnographica et Linguistica). – Kny. is: Nyelvészeti dolgozatok 33.

A személyi bibliográfiákon és az időszaki kiadványok repertóriumain kívül ez a szerkezet minden olyan bibliográfiai műfajban használható, ahol a fejlődésrajznak jelentősége van.

Ám Péter László bibliográfusi tevékenységét nem csupán a fentiek miatt őrzi meg a könyvtárosi szakirodalom. Másik jelentős újítása az egységes betűrendes mutató gazdaságosságának bizonyítása volt.

1968-ig a bibliográfiákban, repertóriumokban általános volt (sajnos gyakran még ma is) a külön név-, külön cím-, külön tárgy-, külön földrajzi stb. mutató. Így a bibliográfiák végén gyakran három, négy, öt mutató is szolgálta a minél alaposabb föltárást. E tény önmagában nagyszerű, csak nehézkes volt a sok mutató kezelése. Péter László: *Az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság Szegeden*²⁷ című munkájának egységes betűrendes mutatója egyaránt tartalmazott személy- és földrajzi nevet, folyóiratcímet és tárgyszavakat. S mindezt tagolás nélkül, egyetlen betűrendben! Az észszerűség a mutatóban is azt diktálja, hogy mindent egy helyen találjunk, – Péter László kifejezésével – „mint a vegyes boltban”, hiszen ez gyorsítja meg a kézikönyvek, segédkönyvek használatát.

Az ilyen időrendi szerkezettel és egységes mutatóval készült könyvészeti munkák esetében a magyar szakirodalom „szegedi iskoláról” beszél, melynek szülőatyja Péter László volt. Ennek szellemében foglalkozott a bibliográfiai munka elméleti és módszertani kérdéseivel is, amit a könyvészeti munkák ismertetéseiben is alkalmazott.

Bibliográfusi működéséhez kapcsolódik, hogy 1967-től *A Somogyi-könyvtár kiadványai* címmel füzet sorozatot indított, különleges formátummal: 20,5x10,5 cm-es nagysággal, egyenesen a bibliográfiai kiadványok számára. Összesen 39 füzet jelent meg, ebből 23 bibliográfia, repertórium vagy diszkográfia, valamint két mutató.

A mindentudó könyvtáros

Kutatói, szervezői tevékenysége sokféle adatot, pontosítást, tervezést igényelt. Ezért igen kiterjedt levelezést folytatott, intézményekkel, irodalmárokkal, történészekkel és más szaktudósokkal is. Sokukkal egymást nagyrabecsülő barátságban is volt. Kölcsönösen értékes segítséget tudtak nyújtani kutatásaikhoz. De ennek segítségével a könyvtár állományát is gazdagítani tudta.

Így megszerezte a Somogyi-könyvtár számára az ún. Kilényi-gyűjteményt. „Páratlanul sokszínű nemcsak tematikailag, de dokumentumtípusok szempontjából is a kollekció, amely a költő életművét, költészetét és magánéletét is bemutatja kéziratokkal, lapkivágatokkal, dedikált kötetekkel, kritikákkal, fényképekkel, az egész életét végigkísérő dokumentumokkal. A Kilényi-gyűjtemény elsősorban a kutatók körében ismert 1962 – a Somogyi-könyvtárba kerülése – óta, az akkor még készül Juhász Gyula kritikai kiadás szerkesztői számára az egyik alapforrás volt.”²⁸

²⁷ PL: *Az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság Szegeden*. Bibliográfia és repertórium. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1968. 112 p. [A Somogyi-könyvtár kiadványai 6.]

²⁸ Arany Mihály: *Juhász Gyula-relikviák a költő egy titkolt szerelmétől?*, Ld. szegedma.hu/2010/10/juhász-gyula-relikviák...

Az 1939-ben elhunyt Réti Ödön festőművész, író, Juhász Gyula és Móra Ferenc barátjának özvegyétől, akivel szintén levelezett, a festő reá testált hagyatékát is a könyvtárban helyezte el.²⁹

Rendkívül nagy jelentőségű volt találkozása a szegedi születésű Vasváry Ödönnel, a Washingtonban élő református lelkésszel, aki egyházi munkája mellett az amerikai magyarság emlékeinek lelkes gyűjtője volt. A '60-as években többször is hazajött szülővárosába, ahol minden esetben meglátogatta a Somogyi-könyvtárat, fiatal korának egyik ikonikus helyét. Itt többször is beszélgetett Péter Lászlóval, és ezek nyomán megérlelődött benne az elhatározás, hogy elkerülendő a gyűjtemény szétszóródását, azt szülővárosa könyvtárára hagyja. 1972. május 16-án a washingtoni magyar nagykövetségen aláírta az örökhatály okmányt. Péter László 1975 szeptemberében meglátogatta, és elkészítette a kollekció leltárát, melyet Vasváry Ödön hitelesített is. 1977. július 12-i halála után a nagykövetség segítségével Szegedre került a hatalmas archívum, melyet máig is folyamatosan gazdagít a Somogyi-könyvtár, és elérhetővé tette a hatalmas anyagot már az interneten is.

Jellemző kiterjedt ismertségére, hogy 1986. január 20-án, 60. születésnapja alkalmából 27 kutató tartott előadást a Somogyi-könyvtár alagsorában tiszteletére megrendezett felolvasósülésen. Ám rosszakarói is voltak. Soha nem tűrte a politika emelte korlátokat, kizárólag a hitelességet tartotta vezérelvének. Ez pedig nagyon-nagyon sokszor szúrta a pártbizottságoknál vagy tanácsi szerveknél dolgozó „kádereket”, akik alig várták azt a pillanatot, amikor kiiktathatják Péter Lászlót a szegedi közéletből. Ez ekkor jött el, ugyancsak január 20-án posztázta el a Somogyi-könyvtár a nyugdíjkorhatárra hivatkozó felmondást.

De hiú remény volt az elhallgattatása. Ahogy Somogyi-könyvtári alkalmazásának időszakában, 1961. július 1-je és 1986. január 31-e között 1790 publikációja jelent meg, a tolla továbbra sem állt meg. És állást is kapott szinte azonnal: az MTA Irodalomtudományi Intézete alkalmazta 1986. április 16-tól főmunkatársként, az *Új magyar irodalmi lexikon*³⁰ szerkesztésére. És szobáját is főntartotta a könyvtár vezetősége.

Majd 1989-től a betakarítás következett. Ez évben a Magyar Irodalomtörténeti Társaság a Toldy Ferenc-emlékéremmel ismerte el munkásságát. Az egyetem is újra alkalmazta 33 év után, 1990. július 1-jével egyetemi tanárrá nevezték ki. 1991. január 23-án végre megvédhette *Móra Ferenc* című értékezését, és ezzel megszerezte az irodalomtudomány akadémiai doktora fokozatát. 1992. május 21-én a szegedi önkormányzat a Város díszpolgárává választotta. A könyvtárosoknak adható legmagasabb szakmai kitüntetést, a Szinnyei József-díjat 1993. augusztus 20-án vette át. A Szegedért Alapítvány nagydíjával tüntették ki 1995. március 11-én. 1996. január 1-jével önszántából is nyugalomba vonult. 70. születésnapjának tiszteletére pedig 21 tanulmányt tartalmazó emlékkötettel³¹ ajándékozta meg a Somogyi-könyvtár.

Érdeklődése természetesen ezután sem csökkent, egyik cikke követte a másikat, közben-közben pedig tanulmányok. És szerencsére 1983-tól elkezdte kötetekbe gyűjteni cikkeit is. A *Szegedi örökség*³² című első kötetében *Emlékek, Örökhatályok és Kortársak* fejezetekbe ren-

²⁹ Péter László: *Réti Ödön hagyatéka*, In Délmagyarország, 53. évf. 216. sz. 1963. szept. 15., 6.

³⁰ *Új magyar irodalmi lexikon*. 1–3. köt. Főszerk. Péter László. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994. XXXII, 2332 p. – 2. jav., bőv. kiad. 2000. XXX, 2512 p.

³¹ *Írások Péter László 70. születésnapjára*. Szerk. Apró Ferenc és Gyuris György. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1996. 391 p. (A Somogyi-könyvtár kiadványai 36.)

³² Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983. 562 p.

dezte különféle időszaki kiadványokban megjelent írásait. Hasonló beosztásúak – bár némelyik kiegészül a *Magamról* fejezettel – a további szegedi kötetei is: *A szerette Városa*³³, *Szőregi délutánok*³⁴, *Mindörökké Szeged*³⁵, *Szegedi sereg számla*³⁶, *Mindenkor csak feléd nézek Szeged*³⁷, *Szegedi számadás*³⁸, *Szegedi tudósítások*³⁹, *A Város cselédje*⁴⁰.

Szeged városán kívül kedvenc témái: Ady Endre, Babits Mihály, Bálint Sándor, Dugonics András, Erdei Ferenc, Gárdonyi Géza, Illyés Gyula, József Attila⁴¹, Juhász Gyula⁴², Kálmány Lajos⁴³, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc⁴⁴, Móricz Zsigmond, Radnóti Miklós⁴⁵, Sík Sándor⁴⁶, Szent-Györgyi Albert, Tömörkény István⁴⁷, valamint Jánoshalma és Szőreg⁴⁸.

További kötetei a tágabb magyar irodalommal⁴⁹, etnográfiával⁵⁰ és politikai meghurcoltatásával⁵¹ foglalkoztak.

Dédeltetett terve volt a Juhász-monográfia megírása. „A Juhász-centenáriumra az egész életművet felölelő monográfiát szándékozom írni. Ennek mintegy vázlata a népszerű így élt sorozatban most megjelenő életrajz...”⁵² Ezt sajnos nem tudta megvalósítani, bár Bächer Iván elismeréssel ezt írta könyvismertetőjében: „...pár hónapja az Argumentum Kiadó megjelenítette Péter László a költőről írott tanulmányainak vaskos, monográfia értékű gyűjteményét.”⁵³ Egyébként már a kötet beosztása is a monográfia szerkezetét sugallja, mivel fejezetcímei: Élet; Mű; Életmű; Életének időrendje; Névmutató; Juhász Gyula műveinek mutatója.

³³ Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 529 p.

³⁴ *Írások Szegedről*. Püski, Budapest, 1994. 486 p.

³⁵ Argumentum, Budapest, 1997. 591 p.

³⁶ Bába, Szeged, 1999. 405 p. (A Tisza hangja 18.)

³⁷ Bába, Szeged, 2001. 401 p. (A Tisza hangja 87.)

³⁸ Bába, Szeged, 2002. 336 p.

³⁹ Bába, Szeged, 2003. 358 p.

⁴⁰ Bába, Szeged, 2006. 415 p.

⁴¹ PL: *József Attila nyomában*. Válogatott írások. Argumentum, Budapest, 2000. 354 p. – PL: *14 írás József Attiláról*. Bába, Szeged, 2005. 132 p.

⁴² PL: *Juhász Gyula*. Válogatott írások. Argumentum, Budapest, 2002. 599 p. – PL: *Olvassuk Juhász Gyulát! Versmagyarázatok*. Tiszatáj, Szeged, 2010. 318 p. (Tiszatáj könyvek)

⁴³ PL: *Kálmány Lajos*. Válogatott tanulmányok. Bába, Szeged–Pécska, 2008. 271 p.

⁴⁴ PL: *Móra műhelyében*. Cikk, tanulmányok. Pannonica, Budapest, 1999. 306 p.

⁴⁵ PL: *Radnóti Miklós*. Válogatott írások. Bába, Szeged, 2009. 264 p.

⁴⁶ Sík Sándor: *Szegedi klasszikusok*. Szerk. és előszó PL. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1989. 28 p. Hasonmás kiad.

⁴⁷ PL: *Tömörkény világa*. Cikk, tanulmányok. Lord Kiadó, Budapest, 1997. 216 p.

⁴⁸ PL: *Az ezeréves Szőreg*. Cikk, tanulmányok. Településrészi Önkormányzat, Szeged-Szőreg, 2001. 365 p.

⁴⁹ PL: *Kívül a körtöltésen*. Irodalmi tanulmányok. Tiszatáj, Szeged, 2001. 445 p. (Tiszatáj könyvek) – PL: *Csongrád megye irodalmi öröksége*. Bába, Szeged, 2008. 387 p.

⁵⁰ PL: *Néprajz, népműveltség*. Két tanulmány. Bába, Szeged, 2005. 220 p. – PL: *Népköltészet és irodalom*. Tiszatáj, Szeged, 2006. 216 p. (Tiszatáj könyvek)

⁵¹ PL: *1956 előtt, alatt, után*. Belvedere Meridionale, Szeged, 2006. 228 p. – PL: *Az én besúgóim*. F-dossziém. Belvedere Meridionale, Szeged, 2007. 223 p.

⁵² PL: *Így élt Juhász Gyula*. Móra Kiadó, Budapest, 1980. 218 p. (Így élt...) – Az idézet eredeti helye: PL: *Utam Juhász Gyulához*, In *Könyvvilág*. 24. évf. 11. sz. 1980. november, 9.

⁵³ Bächer Iván: *Juhász Gyula elvtárs*, In *Népszabadság*, 61. évf. 74. sz. 2003. márc. 29., 30. : ill.

A 2010-es évekre megfogytakozott az önálló kötetek kiadásának lehetősége, és ő is fáradni kezdett. A szövegszerkesztője ekkor is működött, de inkább kisebb, sőt intim, bensőséges írások születtek. *Összefüggések* címmel jelent meg pl. egy tárcája⁵⁴ egy általa tapasztalt különös fényjelenségről. A megjelenést követő napok valamelyikén látogattam meg, amikor megmutatta, hogy a szomszéd ház ereszen milyen villanások láthatók. Némi töprengés után megállapítottuk, hogy mivel a szőregi Szerb utcán lakott, gyakran húztak el autók Kübekháza és Tiszasziget felé. Ezek szélvédőjéről tört meg a szemből jövő napsugár az ereszcsonyán. De ez a mindennapi jelenség is megindította töprengését.

*

Mindig az egyetemen szeretett volna tanítani, kutatni. Sajnos ez hosszú életéhez képest nagyon kevés időre adatott meg neki. De Apró Ferenc két bibliográfiája és az én pótlásom szerint⁵⁵ a közel 4400 közleménye – cikkek, tanulmányok, kötetek – által közvetített tudásanyag, új ismeret – szerintem – sokkal több olvasót érintett meg, mintha az egyetemi katedrán oktatott volna. Ezt tanúsítja visszaillesztése is, melyet az 1990-ben írott önéletrajzában írt:

„A gályapad kényszere miatt figyelmem talán túlságosan is sokfelé szóródott. Bizonyos, ha szűkebb tárgyra vonhattam volna össze kutatói érdeklődésemet, időmet, erőmet, még néhány jelentősebb művet alkothattam volna. E kétségtelen hátrány ellenére láttam előnyét is e sokféleségnek. Nem zárkoztam be egyetlen szűk tudományterületbe, »átpillantását vágytam az egésznek«, és az irodalomtörténetet művelődéstörténétté kitágítva ismereteimnek a szűkebb szakterületem tanulmányozásában is hasznát láttam.”⁵⁶

Szegedről készült írásai megkerülhetetlenek a helytörténészek, akárcsak József Attiláról, Juhász Gyuláról, Móra Ferencről, Tömörkény Istvánról írott tanulmányai az irodalomtörténészek részéről.

Amit én tőle örökölttem, azért nem lehettem, nem lehetek eléggé hálás. Tömérdek ismeret, útmutatás, noszogató, jobbító kritikát kaptam. Ő általa lettem pontosságra törekvő könyvtáros, bibliográfus, élete végéig mentoromnak tudtam. Nagy öröömre szolgált, hogy a 90. születésnapjára készített életmű-bibliográfiámat gyönyörűséggel forgatta, élvezettel fedezte föl elfeledett írásait, sőt addig végig nem gondolt összefüggéseket.

Bár „nehéz ember” volt, mégis nagyon sok barátja, kedves ismerőse, hálás munkatársa volt. Sokkal több, mint akiket kellemetlenül érintett egy-egy írása, és ezért rosszindulattal voltak iránta. De ő mégsem haragudott rájuk, nem is foglalkozott gyűlölködésükkel. Csak nem tudta elviselni a hazugságot, a hamisságot, a maszatolást. Ahogy a temetésekor, augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján mondott gyászmisében Gyulay Endre nyugalmazott szeged-csanádi püspök is ezt emelte ki életművének jellemzésére: csak az igazság volt a mércéje.

⁵⁴ Délmagyarország, 105. évf. 165. sz. 2015. júl. 16., p. 10. (Olvasói levél)

⁵⁵ Apró Ferenc: Péter László munkássága. Bibliográfia. Szeged, Somogyi-kvt., 1986. 353 p. – Apró Ferenc: Péter László munkássága. Bibliográfia 2. = Írások Péter László 70. születésnapjára. Szerk. Apró Ferenc és Gyuris György. Szeged, Somogyi-kvt., 1996. p. 259–391. (A Somogyi-könyvtár kiadványai 36.) Kny. is. – Péter László munkássága, 1996–2015. A kötetet összeáll. Gyuris György. Szeged, SZTE BTK, 2016. 194 p. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta historiae litterarum Hungaricarum. Tom. 31.)

⁵⁶ PL: *Önéletrajzom*. 1990. In PL: *Szegedi számadás*. Válogatott írások. Bába, Szeged, 2002. 299.